

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Viestinnän koulutusohjelma / Yhteisöviestintä

Pyry Ojala

KYMENLAAKSON RADION VAALITENTTIKONSEPTI JA
SEN KEHITTÄMINEN

Opinnäytetyö 2011

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Viestintä

OJALA, PYRY

Kymenlaakson Radion vaalitenttikonsepti ja
sen kehittäminen

Opinnäytetyö

29 sivua

Työn ohjaaja

pt. tuntiopettaja Kirsti Pitkänen-Nurmi

Toimeksiantaja

YLE Kymenlaakso

Marraskuu 2011

Avainsanat

vaalitentti, vaalijournalismi, poliittinen journalismi,
radio-ohjelman konseptointi, ohjelmakonsepti, ohjelma-
analyysi, teemahaastattelu, havainnointi

Tämä opinnäytetyö tarkastelee ja analysoi Kymenlaakson Radion keväällä 2011 toteuttamissa eduskuntavaalitenteissä käytettyä konseptia. Konseptilla tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, millaisiin osiin vaalitenttiohjelmat on jaettu, ja viime kädessä sitä, millaisessa muodossa sisällöt yleisölle esitetään.

Tietoa vaalitenttien eteen tehdystä journalistisesta työstä on kerätty tentit suunnitelleilta ja toteuttaneilta toimittajilta Jaakko Mäntymaalta ja Ann-Mari Sinisalolta teemahaastatteluiden avulla. Lisäksi haastatteluissa saatuja tietoja on pyritty todentamaan havainnoimalla neljää vaalitenttiä. Valittuja tenttejä referoimalla ja analysoimalla on pyritty antamaan esimerkkejä konseptin kannalta olennaisista asioista ja toimituksellisista ratkaisuista.

Tutkimuksen perusteella vaalitentit voidaan jakaa karkeasti kuuteen osaan, jotka ovat 1. kansanedustajaehdokkaiden esittely, 2. ehdokkaiden saapuminen studioon ja keskustelua puolueitasolla, 3. kolmesta neljään eri teemaa, jotka sisältävät kukin useita kysymyksiä, 4. yleisökysymykset, 5. kyllä- ja ei-väittämät ja 6. minuutin vapaa sana.

Opinnäytteen viimeisessä osiossa esitetään kehittämisajatuksia esimerkiksi vaalitenttien hyödyntämisestä eri välineissä ja niiden vertailukelpoisuuden parantamisesta.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Media

OJALA,PYRY

Kymenlaakson Radio's concept of parliamentary
candidate interviews and its development

Bachelor's Thesis

29 pages

Supervisor

Kirsti Pitkänen-Nurmi

Commissioned by

YLE Kymenlaakso

November 2011

Keywords

political journalism, political public relations, election
journalism, thematic interview, observation

This thesis examined the concept of parliamentary candidate interviews in Kymenlaakson Radio in the election of spring 2011. In this context, the concept means the parts that the interview is divided into, and ultimately, the form in which the content is presented to the listeners.

Information on the journalistic work was gathered through thematic interviews with the journalists Jaakko Mäntymaa and Ann-Mari Sinisalo who planned and executed the parliamentary candidate interviews. In addition, efforts were made to verify the findings and information obtained from interviews by analysing four candidate interviews. The analyses present examples of conceptual structures and editorial decisions.

The study on the concept of the parliamentary candidate interviews can be divided into six parts: 1 The candidates are introduced, 2 Candidates arrive into the studio: Discussion about the state of the candidates' political party, 3 Questions considering three or four different themes, 4 Audience questions, 5 Yes and no -claims, and 6 One minute of time for each candidate to tell why the listeners should vote for them.

The last section of the thesis presented development ideas of the concept, such as the use of parliamentary candidate interview material in different formats and amending the possibility of comparing different interviews.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
2	TUTKIMUSTYÖN SUUNTAVIIVAT	6
	2.1 Poliittisen journalismin ja demokratian suhteesta	6
	2.2 YLE ja kansanvalta	7
3	VAALITENTTIJOURNALISMI JA TUTKIMUSMENETELMÄT	8
	3.1 Vaalitenttijournalismi	8
	3.2 Analysointimetodit	9
	3.3. Teemahaastattelu	9
4	VAALITENTTIEN TAUSTATYÖ JA TOTEUTUS	11
	4.1. Toimittaja Jaakko Mäntymaan teemahaastattelu	11
	4.2. Toimittaja Ann-Mari Sinisalon teemahaastattelu	14
5	ESIMERKKITENTTIEN ANALYYSIT	17
	5. 1. Vaalitentissä SDP:n Sirpa Paatero ja Antti Koivisto	18
	5.2. Vaalitentissä kokoomuksen Jari Larikka ja Anna-Maria Länsimies	20
	5.3. Vaalitentissä perussuomalaisten Eeva-Riitta Pitko ja Raul Lehto	21
	5.4. Vaalitentissä keskustan Jarmo Tulkki ja Markku Pakkanen	22
6	VAALITENTTIKONSEPTIN YHTEENVETO	24
7	KONSEPTIN KEHITTÄMINEN	26
8	ITSEARVIOINTI	27
	LÄHTEET	28

1 JOHDANTO

Kevään 2011 eduskuntavaaleja luonnehdittiin mediassa mielenkiintoisimmiksi pitkään aikaan. Tämä näkyi myös kansalaisten äänestysaktiivisuudessa, joka kohosi noin 2,5 prosenttiyksikköä edellisistä eduskuntavaaleista eli yli 70 prosenttiin. Äänestysaktiivisuus on ollut Suomessa viimeksi lähellä vastaavia lukuarvoja vuonna 1995.

Vaaleihin liittyvien tietojen ja tunnelmien välittäminen kansalle on tietysti median tehtävä. Sekä vaalien alla, niiden aikana että niiden jälkeen eri tahoilla tehtiin toimistustyötä monista eri näkökulmista yleisön palvelemiseksi. Kymenlaakson Radiossa, kuten kaikissa YLE:n aluetoimituksissa, eduskuntavaaliehdokkaita haastateltiin esimerkiksi vaalitentin merkeissä.

YLE Kymenlaakso on osa Yleisradiota, ja tuottaa paikallisisältöä sekä Radio Suomen alaisuudessa toimivalle Kymenlaakson Radiolle että TV2:n Kaakkois-Suomen alueuutisille. Kymenlaakson Radio lähettää ohjelmaa maanantaista perjantaihin kello 6.30–17.00. Kaakkois-Suomen alueuutiset lähetetään TV2:lla joka arki-ilta klo 19 ja uusintana seuraavan päivän aamuna. Lisäksi tuotantoon kuuluvat YLE Kymenlaakson web-sivut.

Päivittäisen sisällöntuotannon lisäksi Kymenlaakson Radio toteuttaa silloin tällöin suurempia aihekokonaisuuksia. Hyvänä esimerkkinä tällaisesta kokonaisuudesta voidaan nostaa esille vaikkapa juuri kevään 2011 eduskuntavaalit. Eduskuntavaalikokonaisuus valikoitui tämän opinnäytetyön tarkastelun kohteeksi kanavapäällikkö Vesa Grekulan ehdotuksesta. Työn tarkoituksena on tutkia konseptia, jolla vaalitenttihaastattelut toteutettiin ja tehdä johtopäätöksiä, joiden pohjalta konseptia voitaisiin jatkossa kehittää. Opinnäyte peilaa siis vaalitenttien toimittamisen työtapoja ja toimii tulevaisuudessa toimituksellisena työkaluna vastaavia kokonaisuuksia toteutettaessa. Pää tavoitteena on siis selvittää se, missä muodossa sisällöt yleisölle esitetään.

Kymenlaakson Radiossa on toteutettu vaalitenttejä jo useina vuosina. Kevään 2011 eduskuntavaaliehdokkaiden haastatteluiden toteutustapa pohjaa näin ollen osittain aiempina vuosina saatuihin kokemuksiin. Opinnäytetyön tarkoituksena on kuitenkin tarkastella vaalitenttikonseptin nykymuotoa ja sen kehittämismahdollisuuksia.

2 TUTKIMUSTYÖN SUUNTAVIIVAT

2.1 Poliittisen journalismin ja demokratian suhteesta

Journalistien läsnäolo poliittisten kulissien takana pitää tavalliset kansalaiset mukana demokraattisessa päätöksenteossa. Joukkoviestinnän valtaa kuvaa myös se, että sen puitteissa tehdään päätökset siitä, miten asiat kansalle esitetään. (Kunelius 2003, 193.) Esimerkiksi radio-ohjelmien konsepti nousee tässä kohtaa tärkeään asemaan.

Joukkoviestintää voidaan siis pitää tietyssä mielessä erottamattomana osana demokraattista järjestelmää. Risto Kunelius (2003, 205) toteaaakin, *että joukkoviestintä kie-toutuu elimellisesti melkein kaikkien yhteiskunnan toiminnallisten välttämättömyyksi-en toteuttamiseen*. Selvyyden vuoksi on todettava, että kun tässä opinnäytetyössä käytetään sanaparia poliittinen journalismi, sillä ei tarkoiteta esimerkiksi puoluelehtien harjoittamaa ideologisesti värittyä journalismia. Tässä yhteydessä poliittinen journalismi tarkoittaa yksinomaan poliittisia aiheita koskettavaa, objektiivista toimituksellista työtä.

Tutkimuskohteen kannalta on oleellista tarkastella joukkoviestintää poliittis-journalistisesta näkökulmasta. Tällä tarkoitetaan median mahdollisuutta nostaa demokratian kannalta tärkeitä kysymyksiä julkisuuden valokeilaan. Näin joukkoviestintävälineet toteuttavat ikiaikaista tehtäväänsä "vallan vahtikoirina" ja pyrkivät tarjoamaan kansalle ymmärrystä poliittisen koneiston toimintatavoista. (Koljonen 2010.) 1800-luvulla elänyt saksalainen prosaisti Robert Pruz onkin todennut, että *journalismin sie-luna on kansan vapaa ja luova osallistuminen – kansan, jolle journalismi peilaa sitä itseään, sen tarpeita, haluja ja toiveita, ei sitä, mitä sen kuninkaat 'suvaitsevat käskää'* (Pietilä 1997, 71).

Kansa muodostaa yleisön poliittiselle journalismille, jonka hypoteettista kollektiivista etua toimitustyön tulisi palvella (McNair 2002, 3). Koko kansan kollektiivinen etu kuulostaa sinänsä paradoksaaliselta käsitteeltä, mutta tässä yhteydessä sillä viitataan nimenomaan poliittisen journalismin tehtävään puolueettoman tiedon välittäjänä. Lisäksi se toimii rattaana demokratian koneistossa edellä kuvatulla tavalla.

Media siis heijastaa kunkin ajan yhteiskuntaa, ja tiedotusvälineissä näkyvätkin ajalle tyypilliset vallalla olevat arvot (Salminen 2006, 59). Tämä on väistämätöntä siitakin syystä, että journalistit eivät elä omassa umpiossaan vaan osana ympäröivää maailmaa.

Poliittisen journalismin keskeinen ihanne on riippumattomuus. Kuitenkin se pitää sisällään riippuvuussuhteita, sillä toimittajat ovat jatkuvasti vuorovaikutuksessa samojen henkilöiden kanssa. (Kantola - Mörä 1998, 81.) Suomalaistoimittajien näkemyksen mukaan journalistin tulisi muun muassa arvostella epäoikeudenmukaisuuksia ja selittää maailmaa (Luostarinen - Kivikuru - Ukkola 1996, 92). Poliittisen järjestelmän liikahtelu puolestaan vaikuttaa suoraan nykyaikaisessa demokratiassa elävän ihmisen päivittäiseen elämään, joten journalismi toimii tässä yhtälössä näiden liikkeiden selittäjänä ja suuntaviittana. Edellä esitetyt ajatukset voidaan siis nähdä perusteena vaalitentti-ohjelmien toteuttamiseen Kymenlaakson Radiossa.

2.2. YLE ja kansanvalta

Kymenlaakson Radio on osa Yleisradiota, ja siksi on olennaista avata lyhyesti Ylen arvoja ja vaikuttimia, ennen kaikkea sen takia, että vaalitentit ovat mahdollisesti yksi selkeimmin kansan palvelemiseksi tehtyjä radio-ohjelmia. Ylen strategiassa todetaan yhtiön mission olevan muun muassa kansanvallan ja suomalaisen kulttuurin vahvistaminen (Yleisradio 2011). Myös tämä sopii aiemmin esitettyyn ajatukseen demokration ja journalismin erottamattomuudesta.

Ylen tavoitteena on olla vaikuttava sisällön tuottaja suomalaisessa kansalaisyhteiskunnassa ja kulttuurissa (Yleisradio 2011). Mikäli lause tulkitaan sanantarkasti, sana ”vaikuttava” nousee esiin merkittävimpanä. Jos sana vielä tuodaan tässä työssä tarkastelun kohteena olevan vaalitenttijournalismin kontekstiin, saadaan aikaan väite, jossa media vaikuttaa väistämättömästi kansan äänestyspäätökseen. Tällä tarkoitetaan puhtaasti median tehtävää tiedonvälittäjänä, ei propagandistisena mielipiteiden muokkaajana, jota se voi toki korruptoituneimmillaan ollakin.

Lisäksi Ylen strategiassa (Yleisradio 2011) mainitaan, että yhtiön tulisi taata kansalaisten mahdollisuus osallistua yhteiskunnan tapahtumiin. Ilman kattavia tietoja mielipiteiden muodostaminen ympäröivästä maailmasta on käytännössä mahdotonta.

Eduskuntavaaleja ajatellen vaalitentit pyrkivät palvelemaan yleisöä tällä poliittisen informaation osa-alueella.

Yleisradion tehtävä on myös säädetty Suomen laissa: *Yle tuo jokaisen saataville yhtäläisin ehdoin täyden palvelun televisio- ja radio-ohjelmiston oheis- ja lisäpalveluihin. Näitä ja muita julkiseen palveluun liittyviä sisältöpalveluja voidaan tarjota kaikissa televerkoissa* (Laki Yleisradiosta, (635/2005) 7 §). Koska Yleisradio-yhtiö on Suomen valtion omistuksessa, voidaankin ajatella demokraattisen järjestelmän valvonnan olevan lähtöisin järjestelmästä itsestään. Tässä mielessä Yleisradion kohdalla järjestelmä pyrkii itse estämään väärinkäytöksiään välittämällä luotettavaa ja helposti saatavilla olevaa tietoa.

3 VAALITENTTIJOURNALISMI JA TUTKIMUSMENETELMÄT

3.1. Vaalitenttijournalismi

Vaalitenttijournalismi lienee eräänlainen uudissana. Käytän sitä tässä yhteydessä rajaustarkoituksessa, sillä poliittinen journalismi kokonaisuutena pitänee sisällään lähes kaiken hiukankin poliittissävytteisen journalistisen materiaalin. Vaalitenttijournalismin tarkoitetään tässä opinnäytetyössä Kymenlaakson Radion tapaa haastatella eduskuntavaaliehdokkaita. Vaalitenteillä pyritään välittämään kuulijoille kattava kuva kunkin ehdokkaan ja hänen edustamansa puolueen kannoista poliittisesti ajankohtaisiin asioihin. Tämä voi vaikuttaa myös kuulijoiden äänestyspäätökseen vaalipäivänä.

Haastattelu on nykyjournalismin tärkein työtap. Kun pyritään välittämään yleisölle kansanedustajaehdokkaita koskevaa tietoa, tämä ei onnistuisi esimerkiksi raportoinnin kautta. Vaalitenttien kohdalla ollaankin kaukana asetelmasta, jossa toimittaja on pelkän tarkkailijan roolissa. (Franklin 2005, 120.) Avainsanoja tässä ovat reagointi ja vuorovaikutus.

Vaalitentit eivät kuitenkaan ole pelkää toimittajien ja poliitikkojen vuorovaikutusta, sillä Kymenlaakson Radion vaalitenttiohjelmissa on hyödynnetty myös yleisökysymyksiä. Ne tuovat tentteihin oman lisäarvonsa ja korostavat journalismin ja demokratian erottamattomuutta, johon viitataan luvussa 2.1. Juuri yhteisistä asioista käyty keskustelu onkin demokratian kannalta olennaista (Möra 2004, 123).

3.2. Analysointimetodit

Kymenlaakson Radion vaalitenttien analyysissä keskitytään niiden tiedonvälitykselliseen funktioon (Ruoho – Torkkola 2010). Avainasemassa on ennen kaikkea konsepti. Tarkoituksena on analysoida tavat, jolla asiat radioformaatin puitteissa kuulijoille esitetään. Lisäksi tarkastellaan toimittajien välistä työnjakoa ja muita toimittamisen kannalta olennaisia työtapoja.

Metodologisesti tutkimusaihetta on lähestytty teemahaastattelun ja havainnoinnin puitteissa. Metodologisella kysymyksellä tarkoitetaan tapaa, jolla voidaan saada tietoa siitä, mitä uskotaan olevan tiedettävissä (Metsämuuronen 2006, 205). Edellä mainittujen menetelmien valinta perustuu myös opinnäytteen kirjoittajan saamaan yhteisöviestinnälliseen koulutukseen ja empiiriseen kokemukseen toimittajaharjoittelijana.

Valituilla menetelmillä saatuja tietoja tarkastellaan mittarilla, joka muodostuu yksittäisten osioiden rakentamasta kokonaisuudesta. (Metsämuuronen 2006, 109.) Mittari rakentuu useammasta osasta, joista ensimmäinen on oikean kysymyksen löytäminen ja kysyminen. Toinen osa koostuu aihepiiriä koskevan teorian löytämisestä tai tarpeen vaatiessa kokonaan uuden teoriapohjan kehittämisestä. Kolmas osa pitää sisällään teoriaan ja tutkijan omaan järjelyyn perustuvat johtopäätökset, joita tarkastellaan kriittisesti mittarin neljännessä osassa. (Mts. 113.)

3.3. Teemahaastattelu

Jotta voitaisiin analysoida Kymenlaakson Radion vaalitenttihaastattelujen konseptia ja määrittää sen mahdolliset kehittämistä vaativat kohteet, tarvitaan taustatietoja tentin suunnitteleilta ja toteuttaneilta toimittajilta. Vaalitenttikonseptin suunnittelusta ja sen käytännön toteutuksesta vastasivat toimittajat Ann-Mari Sinisalo ja Jaakko Mäntymaa. Tietoa heidän vaalitenttien eteen tekemästään käytännön työstä keräsin teemahaastatteluiden avulla.

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, joka on kohdennettu tarkoin rajattuun aiheeseen ja käytetyt kysymykset ovat tyypillisesti melko avoimia. Menetelmää käytettäessä huomioidaan myös haastateltavan henkilökohtaiset ominai-

suudet ja kokemukset. (Hirsjärvi – Hurme 1993, 35–37.) Vaalitenttikonseptia ajateltaessa kysymysten avoimuus oli olennaista, sillä lähtötiedot tenttien eteen tehdystä taustatyöstä olivat haastattelun alkaessa hyvin vähäiset.

TEEMAHAASTATTELUJEN RUNKO

1. Miten vaalitenttien suunnittelussa lähdettiin liikkeelle?
2. Oliko pohjalla jokin aikaisempi malli, vai alkoiko suunnittelu puhtaalta pöydältä?
3. Millä tavoin YLE sääteli tenttien toteuttamista aluetoimitusten kattoorganisaationa?
4. Miksi päädyttiin käyttämään lähestymistapaa, jossa on kaksi toimittajaa ja kaksi haastateltavaa?
5. Millainen työnjako oli toimittajien kesken niin tenttien suunnittelussa kuin varsinaisessa lähetyksessäkin?
6. Miten yksittäisiin tentteihin valmistauduttiin?
7. Millaisiin osuuksiin tentti oli radioformaatissa jaettu?
8. Millaisia kysymyssarjoja tentattaville oli tehty? Oliko mukana niin sanottuja vakio-kysymyspattereita, joita täydennettiin puolue- tai ehdokaskohtaisilla lisäkysymyksillä?
9. Millaisia asioita ehdokkaiden esittelyosuudessa nostettiin esille?
10. Missä välineissä tai formaateissa (esim. alueuutisissa, internetissä) valmiita vaalitenttihaastatteluita hyödynnettiin?
11. Millaista palautetta kansanedustajaehdokkailta saatiin vaalitenteistä?

4 VAALITENTTIEN TAUSTATYÖ JA TOTEUTUS

4.1. Toimittaja Jaakko Mäntymaan teemahaastattelu

Mäntymaan mukaan puolueiden paikallistoimistot ilmoittivat, ketä tentteihin on tulossa haastateltavaksi. Tentattavat valittiin samalla tavalla kaikissa alueradioissa, eli toimittajat eivät voineet itse valita haastateltavia. Puolueet saivat siis päättää ketkä kaksi ehdokasta he studioon lähettävät. Mäntymaa kertoo toimittajien pystyneen spekulimaan mitä puolue ajaa takaa lähettäessään juuri nämä henkilöt haastateltaviksi. Hän kertoo heidän miettineen toimittaja Ann-Mari Sinisalon kanssa esimerkiksi miksi kristillisdemokraatit eivät lähettäneet tenttiin Sari Palmia, joka oli heidän ainoa kansanedustajansa. Mäntymaan mukaan olisi ollut todennäköisempää, että Palmille olisi yritetty saada mahdollisimman paljon näkyvyyttä.

Kun lista vieraista oli valmis, toimittajat alkoivat ottaa selvää tentattavien taustoista. Mäntymaan mukaan kahden toimittajan lähestymistapaan päädyttiin siksi, että lähetys oli helpompi pitää koossa juontajan keskittyessä enemmän tekniikkaan ja suoran lähetksen hallintaan yleensä. Ann-Mari Sinisalo oli tentin vetäjä, ja Mäntymaa kuljetti lähetystä eteenpäin juontajan ominaisuudessa.

Mäntymaa sanoo, että toimituksellista työtä roolitettiin esimerkiksi siten, että jompikumpi toimittajista tunsu aina enemmän mielenkintoa johonkin tiettyyn aihepiiriin liittyen. Kun tentattava haluttiin saada vastaamaan mahdollisesti johonkin vaikeaan kysymykseen, toinen toimittajista oli se joka laittoi kansanedustajaehdokkaan ahtaalle, ja toinen ikään kuin rauhoitti tilanteen kysymyksen jälkeen.

Tarkoituksena oli Mäntymaan mukaan tehdä hyvää radio-ohjelmaa. Hän sanoo, että he ajattelivat Sinisalon kanssa, että sitä kautta ohjelmasta tulee myös hyvä vaalitentti. Mäntymaa toteaa, että vaalitentti luonteeseen kuuluu se, että ihmisiä ajetaan ahtaalle. Hänen mukaansa vieraita ei kuitenkaan voi häpäistä julkisesti, koska silloin koko haastattelutilanteesta tulee mahdoton. Mäntymaan sanoo, että tenttien edetessä saattoi ajoittain huomata, että vastaaminen oli ehdokkaille todella vaikeaa. Vain muutama tentattavista oli kokenut politiikka, ja toimittajat käsittelivät heitä hieman eri tavalla kuin ensikertalaisia. Ensikertalaiset eivät välttämättä olleet koskaan olleet aiemmin missään haastateltavina. Mäntymaan mukaan kaikkien ehdokkaiden sanojen ja tekojen epäloogisuudet pyrittiin tuomaan esille mutta hieman eri keinoin.

Mäntymaa ja Sinisalo päättivät esitellä tentattavat ennen varsinaisen tenttiosuuden alkamista ennen kaikkea henkilöinä. Esittelyissä käytiin läpi perustiedot siitä mistä ehdokas on kotoisin. Lisäksi esiteltiin henkilön ammatti, ikä ja keskeiset vaaliteemat. Mäntymaa kertoo, että esille otettiin myös esimerkiksi missä yhdistyksissä ehdokas on aktiivijäsenenä, sekä muut mahdolliset kytkökset. Esittely tapahtui ennen kuin tentattavat olivat itse läsnä studiossa. Ehdokkaat olivat silloin jo usein saapuneet toimitukseen, mutta he odottivat kahvihuoneessa esittelyosuuden ajan. Mäntymaan mukaan ideana oli se, että tentattavat eivät kuule miten heidät esitellään, jotta heille ei synny ennakoasenteita haastattelijoita kohtaan.

Esittelyosuuteen saatettiin ottaa mukaan esimerkiksi mielenkiintoisia poimintoja ehdokkaiden blogeista tai muista puheenvuoroista. Mäntymaa mainitsee, että esimerkiksi yksi kristillisdemokraattien ehdokas oli lausunut melko jyrkkiä kommentteja homoseksuaaleista, mikä nostettiin esille häntä esitellessä. Jokaisesta haastateltavasta pyrittiin siis luomaan yleisölle jonkinlainen kuva ennen varsinaista vaalitenttiä.

Perustietojen kertominen toimi Mäntymaan mukaan myös kuulijoiden palvelemisena. Kun esittely oli tehty ennakkoon, ehdokkaiden saapuessa studioon pystyttiin menemään suoraan asiaan. Esittelypaketti kesti korkeintaan viisi minuuttia ja se toteutettiin pareittain: Ann-Mari Sinisalo esitteli toisen tentattavan ja Mäntymaa toisen. Ensin toimittajat esittelivät puolueen lähtökohdat, eli miten puolue oli menestynyt edellisissä vaaleissa ja mitkä olivat sen menestysodotukset gallupien mukaan.

Tämän jälkeen lähetyksessä alkoi valtakunnan osuus, jonka jälkeen seurasi varsinaisen kahteen osaan ajettu vaalitentti. Tentti jakautui useampaan teemakokonaisuuteen. Mäntymaa kertoo, että uutisten katkaistua tentin, haastattelussa pyrittiin siirtymään uuteen aiheeseen niiden jälkeen. Ensin puhuttiin ehdokkaiden kanssa puolueen tilasta ja sen jälkeen heidän henkilökohtaisista vaaliaseistaan ja mielipiteistään. Lisäksi tehtiin vielä nallipyssyhaastattelu, joka sisälsi pääasiassa kyllä- ja ei-tyyppisiä vastauksia.

Vaalitenttien joukosta löytyy Mäntymaan mukaan myös tilanteen sanelemia poikkeuksia. Hänen mukaansa jokaisesta puolueesta ei esimerkiksi keksitty vaalitenttitiimin mielestä tarpeeksi vahvaa kulmaa puolueen yleisestä tilasta puhumiseen.

Mäntymaa kertoo, että yksittäisiin tentteihin valmistauduttiin tekemällä ennakkoon tapauskohtaisia kysymyksiä, sillä haastateltavat poliitikot ja puolueiden tilanteet olivat

erilaisia. Mukana oli kylläkin aihealueita, jotka toistuivat useammassa tentissä. Esimerkiksi kuntien määrä Kymenlaaksossa oli esillä monessa tentissä. Nallipyssyosuudessa toimittajilla oli määrä kysymyksiä, joista monet saattoivat toistua useammassa vaalitentissä. Jokaiselle puolueelle oli lisäksi valmisteltu tietty määrä omia kysymyksiä.

Mäntymaa kertoo, että hän ja Ann-Mari Sinisalo kävivät ensin muutaman päivän aikana tarkkaan läpi puolueiden vaaliohjelmat ja ehdokkaiden taustat. Päivää ennen tenttiä sovittiin vielä miten tentti viedään läpi. Tässä vaiheessa palattiin myös ensimmäisessä valmistelussa tehtyihin kysymyksiin. Tentteihin oli ennakkosuunnittelusta huolimatta kuitenkin jätetty aina myös liikkumavaraa.

Mäntymaa arvelee, että jokaisella Yleisradion toimittajalla on todennäköisesti jonkinlainen kuva siitä millainen vaalitentin tulisi olla. Hän ja Sinisalo eivät halunneet toteuttaa esimerkiksi TV:n valtakunnan tenttien tapaista ratkaisua, jotka Mäntymaan mukaan menevät usein riitelyksi ja väittelyksi. Vaalitentit haluttiin pitää sujuvasti kuunneltavina ja tuoda niihin kevyempääkin puolta asian lisäksi. Mäntymaa kertoo, että tarkoituksena oli pitää pilkettä silmäkulmassa.

Valmiit tentit laitettiin YLE Kymenlaakson internetsivuille kuunneltaviksi äänitiedostoina. Pitkät vaalitentit olisivat Mäntymaan mukaan olleet työläitä avata tekstiksi, joten siihen ei ryhdytty, muun muassa rajallisten resurssien takia. Tenteistä löytyi Mäntymaan mukaan aika vähän alueuutisille käyttökelpoista materiaalia. Hän muistuttaa, että kohtelun täytyi olla sama kaikille tentattaville. Jos yhdestä tentistä irrotetusta asiasta olisi tehty uutinen, sama käsittely olisi periaatteessa tehdä jokaiselle vaalitentille. Perusoletus oli, että jokainen ehdokas sai saman verran puheaikaa ja näkyvyyttä. Mäntymaa sanoo, että tällaisia asioita haluttiin kunnioittaa. Tenteissä ilmaistut mielipiteet ja esille tulleet asiat eivät myöskään välttämättä ylittäneet uutiskynnystä. Ne olivat Mäntymaan mukaan pääasiassa perinteistä vaalilupailua ja tavanomaisia mielipiteitä. Tentattavat olisivat myös voineet taktikoida antamalla lausuntoja, joihin uutistoimitus olisi tarttunut. Mäntymaa toteaa, että kokenut poliitikko osaa kyllä taktikoida ja ladata tietynlaisia vastauksia palstamillimetrien toivossa.

Sinisalo teki tuottajan töitä vaalitenttien suunnittelun ohessa, joten Mäntymaa syventyi enemmän esimerkiksi vaaliohjelmien tutkimiseen. Mäntymaa kertoo lukeneensa useimmat vaaliohjelmat ajatuksella alusta loppuun, mikä on aikaa vievää työtä. Ensik-

si toimittajat tutustuivat puolueisiin ja päivän päätteeksi sopivat millaisilla kysymyksillä keskeisiä aiheita lähestytään. Seuraavana päivänä he tutkivat pari puoluetta lisää ja niin edelleen. Mäntymaa kertoo, että he palasivat päivää ennen tenttiä aiemmin tehtyjen muistiinpanojen pariin ja hahmottelivat rungon kulloisellekin vaalitentille. Hänen mukaansa ajatukset ehtivät tällä tavalla kehittyä valmistelujen ja tentin viimeistelyn välillä. Lisäksi puolueiden tilanteissa saattoi tapahtua muutoksia. Esimerkiksi Fukushima ydinvoimalan katastrofi sattui päivänä, jolloin vihreät saapuivat vaalitenttiin. Tämä muutti Mäntymaan mukaan tentin kulkua. Hän toteaa, että voimalaonnettomuus oli vihreille selkeä poliittinen lyömäase.

Vaalitentteihin osallistuneilta poliitikoilta saatiin positiivista palautetta. Mäntymaa kertoo, että moni oli tentteihin tyytyväinen, koska toimittajat pyrkivät pysymään asialinjalla, eivätkä mahdollisesti ottaneet esille mediaseksikkäimpiä asioita. Tenteissä keskityttiin esimerkiksi Kymenlaakson alueen kehittämisen kannalta tärkeisiin asioihin. Mäntymaan mukaan edustajille annettiin myös aikaa puhua, vaikka heidät keskeytettiin tarpeen vaatiessa.

Kuulijat saivat myös lähettää kysymyksiä lähetykseen. Mäntymaan mukaan kuulijoilta tuli usein vaikeita kysymyksiä, ja monella haastateltavalla oli ehkäpä suurimmat vaikeudet juuri näihin kysymyksiin vastatessaan. Mäntymaa sanoo, että osa kysymyksistä oli saattanut juolahtaa myös hänen tai Sinisalon mieleen, mutta oli hyvä tapa ottaa yleisökysymyksinä esille asioita, joista toimittajan roolissa ei voi tehdä oletuksia ilman faktatietoa. Mäntymaan mukaan kuulija voi kuitenkin tehdä oletuksia, koska hän on potentiaalinen äänestäjä. Toimittajaa puolestaan rajoittavat tietyt eettiset periaatteet ja työnkuvaan kuuluvat asiat.

4.2. Toimittaja Ann-Mari Sinisalon teemahaastattelu

Toimittaja Ann-Mari Sinisalon haastattelu tehtiin sähköpostitse, ja sen tehtävä oli täydentää ylempänä esitettyä Jaakko Mäntymaan haastattelua. Lisäksi haastattelun tehtävänä on tuoda Sinisalon henkilökohtainen näkökulma vaalitenttien taustatyöhön ja toteutukseen. Haastattelin Sinisaloa Kouvolassa 7. lokakuuta 2011.

Ennen varsinaista vaalitenttien suunnittelua Sinisalo kertoo käyneensä ohjelman tuottajan ominaisuudessa kanavapäällikkö Vesa Grekulan kanssa läpi toimituksen resursit eli sen, kuinka monta toimittajaa ja kuinka paljon aikaa vaalitenttityöhön voidaan

irrottaa. Osittain resursseista mutta myös toimittajien omasta halusta johtuen Sinisalo sanoo päätyneensä ehdottamaan tenttaajiksi itseään ja Jaakko Mäntymaata. Tuottaja ja juontaja olivat siis samalla ohjelman toimittajat.

Kanavapäällikön kanssa päätettiin myös, että kukin puolue tentataan erikseen. Lisäksi käsittelyyn päätettiin ottaa vain ne puolueet joilla oli ehdokkaita Kymen vaalipiirissä. Sinisalon mukaan tentin ulkopuolelle jätettiin kirjava joukko pienpuolueita ja ryhmitymiä, koska niiden saama äänisaalis oli ollut edellisissä vaaleissa marginaalinen. Nämä ryhmät esiteltiin erillisessä ohjelmassa.

Varsinainen vaalitenttien suunnittelu lähti Sinisalon mukaan liikkeelle kaikesta siitä kokemuksesta, jota toimituksessa oli lukuisista edellisistä vaaleista. Vaalitentit päätettiin tällä kertaa toteuttaa studiossa, eikä vaikkapa kahvilassa tai torilla. Sinisalon mukaan puolueet otettiin haastatteluun yksi kerrallaan, koska Etelä-Karjalan Etelä-Karjalan Radion kanssa toteutettiin yksi yhteinen tentti, jossa olivat mukana kaikki isot puolueet.

Vaalitentit eivät Sinisalon mukaan olleet aiempina vuosina tehtyjen kopioita, sillä ne muuttuvat aina kulloisenkin poliittisen tilanteen, mukana olevien haastateltavien ja toimittajien mukaan.

Sinisalo kertoo, että YLE ja Radio Suomi määrittelivät tenteille reunaehdot, joiden mukaan kaikkien parinkymmenen maakuntaradion on tehtävä vaalitentti ja joissa puolueet, tässä tapauksessa puolueiden piiritoimistot, saavat itse valita, keitä lähettävät tentteihin. Kaikki muu olikin Sinisalon mukaan maakuntaradioiden itsensä päätettävissä. Esimerkiksi useat alueradiot toteuttivat tenttejä yhdessä paikallisen maakuntalehden kanssa.

Sinisalo sanoo, että tenteissä päädyttiin käyttämään kahta toimittajaa Jaakko Mäntymaan mainitsemista syistä eli muun muassa teknisen sujuvuuden takia. Mäntymaa oli siis samalla lähetyksen juontaja ja ulosajaja. Hänen vastuullaan oli sisällön lisäksi lähetyksen "taimaaminen" eli ensimmäisen vaalitenttilähetyksen sovittaminen ajallisesti radioformaatin muihin ohjelmiin ja lähetyksen osuuksiin, kuten valtakunnallisiin ja alueellisiin uutisiin.

Asetelma olisi Sinisalon mukaan tuntunut niin ikään epäreilulta, jos toimittajia olisi ollut enemmän kuin haastateltavia. Hän toteaa, että studioon ei myöskään mahdu mukavasti suurempaa määrää ihmisiä. Kaksi haastattelijaa antoi Sinisalon mukaan myös mahdollisuuden sisällöllisiin yllätyksiin, käänteisiin ja tunnelman vaihdoksiin.

Sinisalo kertoo, että lähetyksessä toimittajat olivat toisinaan hyvän ja pahan toimittajan rooleissa, mutta roolit saattoivat vaihtua kesken lähetyksen. Lisäksi haastateltavat eivät voineet ennen suoraa lähetystä aavistaa kumpi toimittajista laittaisi heidät ahtaammalle ja mihin aiheeseen liittyen. Roolit ja kysymyspatterit muotoutuivat Sinisalon mukaan kussakin tentissä molempien toimittajien ideoiden pohjalta.

Sinisalon mukaan hän ja Mäntymaa määrittivät tenttien tärkeimmäksi tehtäväksi sen, että haastateltavat saataisiin kertomaan selvin sanoin mitä he edustavat ja mitä asioita ajavat, sekä miten he eroavat muista puolueista ja ehdokkaista. Tarkoituksena oli, että kansanedustajaehdokkaat eivät pääsisi puhumaan poliittista jargonia. Toisaalta haastateltavia ei Sinisalon mukaan haluttu myöskään koko ajan keskeyttää. Pyrkimyksenä oli ymmärtää ja saada kuulijatkin ymmärtämään se mitä kullakin ehdokkaalla oli sanottavana. Sinisalon mukaan tentattavia ei haluttu päästää helpolla, mutta toisaalta toimittajat eivät tahtoneet myöskään hiillostaa heitä kysymällä maitolitrin hintaa tai tiemäärärahojen tämän hetkistä suuruutta. Sinisalo sanoo, että esillä haluttiin myös pitää kymenlaaksolaisia kysymyksiä, vaikka eduskuntavaalit ovatkin valtakunnalliset.

Toimittajat tutkivat puolueohjelmien lisäksi tentattavien poliittista uraa ja mielipiteitä. He tekivät jokaista puoluetta varten räätälöidyn käsikirjoituksen. Käsikirjoituksissa oli osittain samoja elementtejä, mutta Sinisalon mukaan kussakin tentissä haluttiin nostaa esiin niitä asioita, jotka tuntuivat kunkin puolueen kannalta kiinnostavimmilta, ristiriitaisimmilta tai ajankohtaisimmilta. Hän kertoo, että toimittajat pyrkivät pysymään tarkkoina suoran lähetyksen alkuun asti, ja ottaa mukaan jopa sinä päivänä poliittiseen keskusteluun nousseita asioita ja uutisia.

Suorassa lähetyksessä tapahtuu Sinisalon mukaan aina myös yllättäviä asioita, joita ei osaa ennakoida. Esimerkiksi Japanin maanjäristys vaikutti sekä vaalitentin sisältöön, että vei siltä sovitun ohjelma-ajan. Sinisalo kertoo, että tentattavien pitkämielisyyden ansiosta lähetystä tehtiin aina kun Japanin katastrofista saatiin tilaa. Sinisalo kertoo toimittajien välillä huomanneen, että puolue olikin lähettänyt tentattaviksi henkilöitä, jotka eivät olleet lainkaan perillä asioista. Lisäksi Sinisalo mainitsee, että yksi ehdokas

myöhästyi tentistä ja tuli mukaan kesken kaiken, mikä luonnollisesti muutti lähetyksen rakennetta suunnitellusta.

Ennen kello 11 toimittajat esittelivät kulloisenkin puolueen ja ennustivat sen menestymismahdollisuuksia tehtyjen gallupien perusteella. Sinisalon mukaan lisäksi käytiin läpi myös puolueen menestystä edellisissä vaaleissa ja esiteltiin tentattavat henkilöinä.

Sinisalo kertoo, että kukin vaalitentti rakentui kolmesta tai neljästä eri kysymystyyppisarjasta, jotka saattoivat olla eri tenteissä hieman eri järjestyksessä. Kaikkien haastateltavien kanssa kaikkia kategorioita ei myöskään käytetty. Kysymyssarjat olivat karkeasti luokiteltuna seuraavat: Osa kysymyksistä liittyi puolueen aatteisiin ja filosofiaan, osa puolestaan käsitteli näkemyksiä isoista ja ajankohtaisista asioista, kuten työllisyys, harmaa talous, kuntaliitokset, verotus, maahanmuutto, homoliitot tai ydinvoima. Lisäksi tenteissä käytiin läpi yleisökysymyksiä, jotka saattoivat olla hyvin yksityiskohtaisia tai todella laajoja. Tentin lopussa olivat vuorossa kyllä- tai ei -väittämät, joihin ei saanut vastata muilla tavoilla.

Sinisalon mukaan monet tentattavat olivat tentin jälkeen innoissaan, kokemattomat puolestaan helpottuneita siitä, että tilanne oli ohi. Kokeneista poliitikoista monet antoivat samansuuntaista palautetta. Heidän mielestään vaalitenteissä käyty vääntö oli tiukkaa, mutta oikeudenmukaista. Lisäksi he kertoivat olleensa liian monessa huonosti valmistellussa ja toteutetussa tentissä ja paneelissa, joissa pääasiassa huudetaan päällekkäin, eikä kukaan saa sanottua mitä ajattelee. Sinisalo kertoo, että Kymenlaakson Radion vaalitentit poikkesivat haastateltavien mukaan muista vastaavista myös laajan aihekirjon takia.

5 ESIMERKKITENTTIEN ANALYYSIT

Mediassa on puhuttu kevään 2011 eduskuntavaalien yhteydessä ”neljästä suuresta”. Tällä tarkoitetaan neljää suurinta puoluetta: Kokoomusta, SDP:tä, keskustaa ja perussuomalaisia. Tämän opinnäytteen analyysimateriaaliksi on rajattu näiden puolueiden osuus Kymenlaakson Radion alueellisista vaalitenteistä. Toimitus toteutti yhteensä seitsemän vaalitenttiä. Neljän tenttiä on kokonaismäärästä yli puolet, ja riittää siten perustellusti niiden keskimääräisen rakenteen määrittelyyn.

Esimerkkitapauksiksi valittuja tenttejä analysoitaessa keskeisin tutkimusmenetelmä on havainnointi. Havainnointi tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että tutkija tarkkailee objektiivisesti tutkimuksen kohdetta tehden samalla muistiinpanoja. (Metsämuuronen 2006, 236.) On syytä korostaa, että seuraavissa analyyseissä keskitytään asiasisältöjen sijaan journalistisiin ratkaisuihin ja asioiden esitystapaan.

Tenttianalyyseissa ei ole käsitelty osiota, jossa kansanedustajaehdokkaat esitellään, ennen heidän saapumistaan studioon. Tämä johtuu siitä, että jokaista vaalitenttiä edeltävä esittelyosuus on joka kerralla sisällöltään suurin piirtein samantyyppinen. Lisäksi vaalitenttianalyyssien pohjana on käytetty YLE Areenaan tallennettuja äänitiedostoja, joista esittelyosuudet – musiikkikappaleiden, uutisten ja muiden taukojen ohella – on leikattu pois.

5. 1. Vaalitentissä SDP:n Sirpa Paatero ja Antti Koivisto

Tentti alkaa puolueen tilan yleisellä analysoinnilla. Toimittajat kertovat, että Kymen vaalipiiri on perinteisesti vahvaa SDP:n kannatusaluetta. Viime eduskuntavaaleissa kannatus oli kuitenkin laskussa ja myös gallupit ennustavat kannatuksen laskusuhdanteen jatkumista.

Alustuksen pohjalta Ann-Mari Sinisalo esittää väitteen siitä, että sosiaalidemokratian aika on ohi. Hän sanoo puolueen saavuttaneen keskeiset tavoitteensa eli esimerkiksi kahdeksantuntisen työpäivän ja yhtäläisen äänioikeuden.

Antti Koivisto vastaa pohdiskelemalla yhteiskunnan yleistä tilaa. Hetken kuluttua Sinisalo keskeyttää Koiviston ja antaa vastausvuoron Sirpa Paaterolle.

Sinisalo esittää toisen SDP:tä koskevan väitteen. Hän sanoo, että puolueen puheet ja teot ovat ristiriidassa ja että SDP ei ole enää taistelevaa työväenluokkaa. Sirpa Paatero puolustautuu vastaamalla, että SDP ei ole protestipuolue, koska he ovat pitkään olleet vallan kahvassa. Toimittajien esittämät väitteet ja haastateltavien niihin antamat vastaukset sijoittavat puolueen kuulijoiden mielissä tiettyyn asemaan poliittisella kentällä (Fairclough 2002, 232).

Sinisalo keskeyttää ja provosoi kysymällä leikkisästi, onko puolueen poliitikoista tul-
lut salonkikelpoisia sylikoiria. Koko vaalitentin ensimmäinen osuus puidaan asioita

puoluetasolla. Jaakko Mäntymaa muun muassa nostaa väitteen siitä, että eri puolueiden arvopohja on hyvin samantyyppinen ja äänestäjien on vaikea löytää niistä eroja. Poliitikot vastaavat väitteisiin.

Vaalitentti siirtyy tässä vaiheessa tarkastelemaan selkeämmin yksittäisten poliitikkojen eli lähinnä haastateltavina olevien kansanedustajaehdokkaiden mielipiteitä ja tekoja.

Sinisalo ottaa esille yleisökysymyksenä tulleen väitteen, jossa todetaan, että Paatero on näkymätön poliitikko, joka ei tee eduskunnassa juurikaan omia aloitteita. Sinisalo täydentää yleisökommenttia kysymällä mitkä ovat Paateron konkreettiset saavutukset silta ajalta, jonka hän on työskennellyt kansanedustajana. Keskustelua pyritään siis jatkuvasti tuomaan konkreettiselle tasolle. Tämä on toimittajilta tietoinen ratkaisu. Esimerkiksi Sinisalon temahaastattelussa todetaan, että jargonin sijaan haastateltavista yritetään saada irti käytännön läheisiä kommentteja.

Tässä vaiheessa vaalitenttilähetysessä on tauko. Tentin jatkuessa siirrytään seuraavan aihekokonaisuuden kysymyksiin. Mäntymaa esittää Antti Koivistolle kysymyksen siitä, mikä osa hänestä on poliitikkobrändiä ja mikä todellista Koivistoa. Koivisto aloittaa vastaamaan kysymykseen. Mäntymaa keskeyttää ajoittain tarkentavilla kysymyksillä.

Seuraavana aihekokonaisuutena ovat vuorossa verokysymykset. Mäntymaa viittaa SDP:n puolueohjelmaan: Puolue ei halua nostaa työn verotusta eikä arvonlisäveroa, jotka ovat suurimmat tulonlähteet valtion velan lyhentämiseksi. Mäntymaa uteleekin, mistä rahat sen sijaan otetaan. Toimittajat pyrkivät jälleen tuomaan keskustelun lähemmäksi konkretiaa.

Antti Koivisto vastaa kysymykseen hiukan epämääräisesti ja Sinisalo vaatii tarkennusta. Kysymyksen käsittelyn jälkeen Mäntymaa pyrkii rauhoittamaan tilanteen.

Seuraavana teemana käsitellään kuntien määrää. Sinisalo viittaa Koiviston mielipiteeseen kuntien määrästä. Aihe myös tuodaan paikalliselle tasolle, kysymällä Koivistolta onnistuiko Kouvola kuntaliitos hänen mielestään hyvin. Lisäksi aihetta tarkennetaan kysymällä suoraan, kuinka monta kuntaa Kymenlaaksoon riittäisi.

Tämän jälkeen luvassa on yleisökysymysten käsittely. Ensimmäinen kysymys on suunnattu Koivistolle. Mäntymaa kysyy vieläkö ehdokas on lisäydinvoiman rakentamisen kannalla. Sinisalo kysyy saman kysymyksen Sirpa Paaterolta.

Sinisalo laajentaa kysymystä viittaamalla puolueen viitekehykseen: SDP:n puheenjohtaja Jutta Urpilainen ei haluaisi myöntää lupaa uudelle voimalalle. Toimittaja siis pyrkii osoittamaan kuuntelijoille puolueen sisältä löytyviä ristiriitoja. Kuulijoille siis pyritään vaalimainonnan omaisen keskustelun sijaan esittämään todistusaineistoa poliittisten puheenvuorojen ja todellisten tilanteiden välisistä suhteista. (Bell – Garrett 1998, 101.)

Toimittajat jatkavat kysymällä vuorotellen toimitukseen lähetettyjä yleisökysymyksiä, joiden jälkeen Mäntymaa ohjaa tentin kyllä ja ei -vastauksia sisältävään osioon. Lopuksi kumpikin ehdokas saa kertoa minuutin ajan, miksi juuri häntä tulisi äänestää.

5.2. Vaalitentissä kokoomuksen Jari Larikka ja Anna-Maria Länsimies

Mäntymaa aloittaa esittämällä väitteitä kokoomuksesta. Samalla käydään läpi puolueen kannatuksen tilaa. Kokoomus on menestynyt monissa peräkkäisissä vaaleissa. Sinisalo jatkaa provosoimalla, että hyväosaisilla ei ole tarvetta protestoida.

Seuraavaksi Sinisalo tekee kiinnioton nykyhetkeen viittaamalla uutisiin tuloerojen kasvusta ja kysymällä pitäisikö asialle puolueen näkökulmasta tehdä jotain. Kysymyksen ajankohtaistaminen supistaa ajallista etäisyyttä aiheen ja yleisön välillä (Huovila 2005, 66). Jari Larikka vastaa kysymyksiin. Sinisalo pyrkii tulkitsemaan vastauksia ja purkamaan monimutkaisempia lauseita helpommin ymmärrettäviksi.

Puolueen tilasta siirrytään seuraavaksi ehdokkaiden henkilökohtaisiin asetelmiin. Sinisalo aloittaa ruotimalla Larikan kansanedustajauraa tähän asti. Mäntymaa puolestaan kyseenalaistaa Anna-Maria Länsimiehen lähtöasetelman eduskuntavaaleihin. Länsimiehellä on oma tuore yritys. Mäntymaa epäilee ettei ehdokkaan energia riitä panostaa täysillä politiikkaan. Kansanedustajaehdokkaasta luodaan yleisölle kuva yksittäisenä henkilönä nostamalla esiin hänen ajankäyttönsä. (Bell 1998, 77.)

Seuraavaksi Mäntymaa pyytää ehdokkaita kertomaan vaalikampanjabudjettinsa suuruuden ja rahojen alkuperän. Tämä voidaan nähdä suoraan kuulijoiden palvelemi-

sena, sillä kysymys jatkaa ehdokkaiden esittelyssä aloitettua prosessia ehdokkaiden taustojen ja kytköksiä osoittamiseksi.

Tentissä seuraa tässä vaiheessa tauko, kun uutiset katkaisevat ohjelman. Uutisten jälkeen siirrytään seuraavaan aihekokonaisuuteen, jossa käsitellään muun muassa työurien pidentämistä ja eläkeikää.

Mäntymaa esittää ehdokkaille kysymyksen ydinvoiman lisärakentamiseen liittyen. Kysymys integroi vaalitentin nykyhetkeen, sillä Fukushima ydinvoimala-onnettomuus on parhaillaan näkyvästi esillä mediassa.

Seuraavana aihekokonaisuutena käsitellään kuntaremonttia ja kuntien määrää Kymenlaaksossa. Sinisalo nostaa jälleen esillä Kouvolan esimerkkinä kuntaliitoksesta ja kysyy ehdokkailta heidän mielipidettään liitoksen onnistumisesta. Mahdollinen kuntakojen kasvattaminen siis alueellistetaan paikallisen esimerkin avulla.

Tentin lopussa seuraavat yleisökysymykset, kyllä- ja ei -kysymysten osuus, sekä ehdokkaille annettu minuutin mittainen vapaa sanan osio.

5.3. Vaalitentissä perussuomalaisten Eeva-Riitta Pitko ja Raul Lehto

Vaalitentti aloitetaan perussuomalaisten vaaliohjelman käsittelyllä. Toimittajat käyvät läpi puolueen keskeisiä arvoja ja selvittävät tentattavien suhdetta niihin. Sinisalo pyytää vieraita määrittelemään lyhyesti mitä suomalaisuus merkitsee heille. Lisäksi Mäntymaa kysyy, kuinka lähelle perussuomalaisten ihanteita nyky-Suomessa päästään. Esille nostetaan myös puolueen kansanedustajaehdokkaiden keskinäinen kirjavuus ja paljon keskustelua herättänyt kulttuuriohjelma. Raul Lehto on vahvasti eri linjoilla kulttuuriohjelman kanssa. Toimittajat kyseenalaistavat Lehdon sitoutumisen vaaliohjelmaan.

Lähetyksessä seuraavan tauon jälkeen siirrytään keskustelemaan taloudesta. Tauon jälkeen vaihdetaan siis aihekokonaisuutta konseptin mukaisesti. Sinisalo pyytää ehdokkaita luettelemaan toimenpiteitä, joilla harmaa talous saataisiin kuriin. Lehto ja Pitko luettelevat kumpikin mahdollisia keinoja. Mäntymaa varmistaa, että ehdokkaat varmasti ovat tätä mieltä, ja ottaa esille, että vastaava ehdotus on kirjattu myös vihrei-

den vaaliohjelmaan. Sinisalo myös kysyy lähtisivätkö perussuomalaiset vihreiden kanssa samaan hallitukseen. Toimittajat siis pyrkivät puolueiden vastakkainasetteluun.

Seuraavana aihekokonaisuutena on vuorossa Suomen kuntarakenne ja kuntien määrä. Aiheesta keskustellaan hetki, minkä jälkeen Sinisalo kysyy kuinka monta kuntaa Kymenlaaksossa tulisi ehdokkaiden mielestä olla. Valtakunnallinen kysymys siis alueellistetaan oman maakunnan tasolle. Toimittaja siis supistaa maantieteellistä etäisyyttä käsitellyn aiheen ja kuulijoiden välillä (Huovila 2005, 66).

Seuraavaksi Mäntymaa ohjaa keskustelun uuteen aihekokonaisuuteen, maahanmuuttoon. Perussuomalaiset ovat ehdottaneet, että maahanmuuttajia pitäisi asuttaa syrjäseudulle. Mäntymaa kysyy ehdokkailta olisiko esimerkiksi Pyhtää sopivaa aluetta. Tentattavat siis pidetään edelleen tiukasti alueellisessa kontekstissa.

Seuraavana vuorossa ovat yleisökysymykset. Näiden jälkeen seuraavat kyllä- ja ei - vastauksia sisältävät pikakysymykset ja ehdokkaille suotu minuutin vapaa sana.

5.4. Vaalitentissä keskustan Jarmo Tulkki ja Markku Pakkanen

Sinisalo käynnistää tentin yleisellä keskustelulla politiikan ilmastosta. Hän esittää väitteen siitä, että politiikka on ryvettynyt kansan silmissä ja poliitikoilla on uskottavuusongelmia. Tentin aloitus nojaa kuitenkin keskustaan puolueena, sillä haastateltavilta kysytään mikä osuus puolueella on tilanteeseen.

Sinisalo esittää myös väitteen siitä, että kaikki kansanedustajat ovat epäluotettavia ”ketkuja”. Tässä väittämässä ilmenee konkreettisesti vaalitenttaajien harjoittama kevyempi lähestymistapa ja pienimuotoinen provokaatio. Se voidaan nähdä myös eräänlaisena humoristisena kansan ja valtiovallan suhteen välisenä konstruktiona. (Fairclough 2002, 196.) Väittäminen voisi olla peräisin vaikkapa kymenlaaksolaisen kotitalouden kahvipöytäkeskustelusta ja peilaa mahdollisesti äänestäjien tunteita.

Markku Pakkanen vastaa väitteisiin korostamalla median vastuuta siitä mitä aiheita julkisuudessa nostetaan esille. Hänen mielestään politiikan varjolla keskustellaan epäolennaisista asioista. Mäntymaa esittää mielipiteiden pohjalta jatkokysymyksen, ovatko ehdokkaat sitä mieltä, että etelän paha media harrastaa poliitikkojen ajojahtia.

Seuraavaksi Sinisalo pyytää ehdokkaita kertomaan vaalibudjettiensa suuruuden ja rahan lähteet. Hän myös tarkentaa kysymystä kehottamalla mainitsemaan suurimman yksittäisen tukijan. Kuulijoille siis pyritään selventämään poliitikkojen kytköksiä ja riippuvuussuhteita ympäröivään yritys- ja yhdistyselämään.

Mäntymaa ohjaa tentin seuraavan aihekokonaisuuden pariin, joka käsittelee keskustan ympäristöesityksiä. Hän ruotii esimerkiksi E10-bensiiniin ja jätevesiasetukseen liittyviä kysymyksiä. Seuraa keskustelua bensiinistä, ja Sinisalo kysyy ehdokkailta mitä bensiinilaatua he itse tankkaavat. Kysymys tähtää selkeästi ehdokkaiden puheiden ja tekojen johdonmukaisuuden ja yhtäpitävyyden selvittämiseen. Molemmat ehdokkaat kuitenkin vastaavat tankkaavansa dieseliä. Mäntymaa toteaa ehdokkaiden päässeensä pälkähästä, mistä seuraa vapautunutta naurua. Tunnelmaa siis jälleen kevennetään tiukan kysymyksen jälkeen. Toimituksellisia tyyllivalintoja käsittelen tarkemmin luvuissa 4.2., 4.3. ja 6.

Lähetyksessä seuraa tauko, jonka jälkeen siirrytään energiapolitiikkaa käsitteleviin kysymyksiin. Osuudessa hyödynnetään myös yleisökysymystä. Viimeinen teemakysymyskokonaisuuksista keskittyy kuntauudistuksiin. Mainittavana yksityiskohtana Mäntymaa nostaa esille keskustan vaaliohjelmasta löytyvän kohdan, jonka mukaan palvelut on tarjottava ihmisille yhdenvertaisesti asuinpaikasta riippumatta. Mäntymaa kuitenkin osoittaa, että näin ei ole Kouvolan kuntaliitoksen kohdalla tapahtunut. Kyseessä on vaalitentti luonteelle tyypillinen ehdokkaiden ja heidän poliittisen taustansa epäloogisuuksien osoittaminen, johon Mäntymaa viittaa aiemmin teemahaastattelussa.

Tentin viimeisessä osuudessa seuraavat yleisökysymykset, kyllä- ja ei -väittämät, sekä ehdokkaille annettu minuutin aika vakuuttaa äänestäjät.

6 VAALITENTTIKONSEPTIN YHTEENVETO

Tässä osiossa pyritään kiteyttämään teemahaastattelujen ja esimerkkitenttien analysoinnin avulla toteen osoitettu Kymenlaakson Radion vaalitenttikonsepti. Vaikka tenteissä onkin tapauskohtaisia eroja, pyrkimyksenä on eritellä niiden keskimääräinen rakenne ja toimitukselliset ratkaisut.

VAALITENTTIEN RAKENNE YKSINKERTAISTETUSSA MUODOSSAAN

1. Tentattavien kansanedustajaehdokkaiden esittely
2. Ehdokkaat saapuvat studioon: Keskustelua puoluetasolla
3. Kolmesta neljään eri teemaa, jotka sisältävät kukin useita kysymyksiä (vaalitentin keskeisin osa)
4. Yleisökysymykset
5. Kyllä- ja ei -väittämät
6. Minuutin vapaa sana

Ennen varsinaista vaalitenttihaastattelua, toimittajat esittelevät tentattavaksi saapuvat kansanedustajaehdokkaat, ennen kuin he saapuvat studioon. Taustoittaminen palvelee kuulijoita potentiaalisina äänestäjinä. Lisäksi tentin seuraaminen mahdollisesti helpottuu. Henkilöiden esittely toimii myös rakenteellisesti ajatellen johdantona varsinaiselle vaalitenttihaastattelulle. Johdanto on toteutettu juontoparin (Mäntymaa ja Sinisalo) kautta keskustelun omaisesti, henkilötietojen listaamisen sijaan.

Varsinainen vaalitenttihaastattelu lähtee useimmissa tapauksissa liikkeelle puolueetasolta. Esille on nostettu esimerkiksi puolueen keskeisiä arvoja, viime aikojen tapahtumia, menestystä menneissä vaaleissa, sekä gallupien ennusteita tämän hetkisestä kannatustilanteesta. Paikalliset ehdokkaat myös haastetaan kommentoimaan puoluetta kokonaisuutena.

Seuraavaksi tenteissä siirrytään eri teemakokonaisuuksiin jaettuihin kysymyksiin, jotka muodostavat laajimman osan ehdokkaiden haastattelusta. Eri tenteissä toistuvia teemakokonaisuuksia ovat esimerkiksi vaalibudjetti, kuntauudistukset, verotus ja energia. Lisäksi tenteissä saattaa esiintyä puoluekohtaisia teemoja kuten ympäristöasiat tai vaikkapa maahanmuuttokysymykset.

Seuraavana ovat vuorossa yleisökysymykset. Yleisökysymyksiä hyödynnetään useimmissa tenteissä omana erillisenä osionaan, mutta teemakokonaisuuksien sallies-
sa, yleisökysymyksiä saatetaan ottaa esille jo tätä vaihetta aiemmin. Yleisön toimituk-
seen lähettämät kysymykset tuovat vaalitenttiohjelmaan poliitikkojen ja kansan epä-
suoraa vuorovaikutusta, joka on vaalien alla perusteltu lähestymistapa.

Kyllä ja ei -väittämät tuottavat helposti vertailtavissa olevaa tietoa ehdokkaiden mieli-
piteistä. Osa haastateltavissa alkaa vastata kysymyksiin tehtävänantoa laajemmin, mut-
ta toimittajat pyrkivät pitämään heidät tarkoituksenmukaisessa vastausmallissa.

Vaalitentin lopuksi haastateltaville annetaan minuutin verran aikaa vakuuttaa äänestä-
jät siitä, miksi juuri heitä pitäisi äänestää. Tämä luo kuulijoille kuvan ehdokkaista pu-
hujina, sekä antaa poliitikoille mahdollisuuden nostaa esille asioita, joita vaalitentissä
ei syystä tai toisesta käsitelty.

Vaalitenttilähetysten katkaisevien taukojen eli esimerkiksi alueellisten uutislähetysten
jälkeen tentissä siirrytään aina uuteen aihealueeseen. Tauot varmistavatkin osaltaan,
että samaan aihekokonaisuuteen ei jäädä paikalleen polkemaan.

Kymenlaakson Radio (YLE Kymenlaakso) toteutti Etelä-Karjan Radion (YLE Etelä-
Karjala) kanssa vaalitenttirupeaman lopuksi yhden yhteisen vaalitentin, jossa mukana
olivat kaikki suurimmat puolueet. Yhteistyössä toteutettu tentti voidaan nähdä pitkälle
ajanjaksolle jakautuneiden yksittäisten puolueiden vaalitenttien yhteenvetona ja ylei-
sön kannalta puolueiden tarkemman vertailun mahdollistavana kokonaisuutena.

Vaalitenttien ulkopuolelle jääneet pienemmät puolueet esiteltiin omana kokonaisuute-
naan erillisessä ohjelmassa. Näillä puolueilla ei useimmissa tapauksissa ollut ehdok-
kaita Kymen vaalipiirissä. Siksi on perusteltua, että Kymenlaakson alueradio jätti nii-
den käsittelyn vähemmälle.

Kymenlaakson Radion kevään 2011 vaalitenteissä käytetty konsepti on ennen kaikkea
työkalu tiedon jäsentelyyn. Haastatteluissa esille tulleiden asioiden ja näkökulmien on
käytävä läpi kuuntelijoiden henkilökohtainen ajatusprosessi ennen kuin esitetty sisältö
todentuu heidän mielissään (Gunter 2000, 58). Ann-Mari Sinisalo toteaa luvussa 4.3.,
että vaalitentit toteuttaneiden toimittajien keskeinen tavoite oli saada kuulijat ymmär-

tämään mitä poliitikot ajoivat mielipiteillään takaa. Myös tämä tukee ajatusta konseptista välikappaleena sisältöjen ja yleisön kohtaamisessa.

On myös olennaista, että ohjelman tyyli vastaa sen käyttötarkoitusta (Huovila 2005, 145). Mäntymaa muun muassa toteaa luvussa 4.2., että vaalitenteissä pyrittiin journalistisesti pysymään asialinjoilla, samalla säilyttäen tietynlainen pilke silmäkulmassa.

Lisäksi radio vaikuttaa välineenä väistämättä myös ohjelmakonseptiin. Radio on reaaliaikaan pyrkivä tilanneväline (Huovila 2005, 161). Tämä käy ilmi hyvin esimerkiksi Mäntymaan ja Sinisalonen teemahaastattelussa mainitusta saman päivän ajankohtaisten aiheiden tai uutisten sisällyttämisestä vaalitentteihin.

7 KONSEPTIN KEHITTÄMINEN

Vaalitenttien keskeinen journalistis-viestinnällinen funktio on kuulijoiden eli potentiaalisten äänestäjien palveleminen. On toki tarkoituksenmukaista, että haastattelut ovat monipuolisia ja huomioivat ehdokkaiden sekä puolueiden erityispiirteet. Kuulijan näkökulmasta voisi kuitenkin olla hyödyllistä, että tentit olisivat osittain vertailukelpoisia keskenään. Tällä tarkoitetaan sitä, että jokainen tentti sisältäisi esimerkiksi samoista pohjakysymyksistä koostuvan osion. Useamman vaalitenttiin kuunteleva henkilö voisi näin suoraan vertailla mitä kukin ehdokas on tiettyyn kysymykseen vastannut. Tämä saattaisi auttaa myös oman ehdokkaan valitsemisessa.

Toimittajat tekivät päivittäisten työtehtäviensä ohella suuren työn vaalitenttien taustoitamisessa ja toimittamisessa. Onkin syytä pohtia, olisiko vaalitenttihaastattelussa syntynyt materiaalia voitu hyödyntää toimituksen sisällä laajemminkin. Jaakko Mäntymaa mainitsee teemahaastattelussa, että eri poliitikkojen saama näkyvyys ja aika olla äänessä haluttiin pitää tasapuolisena. Mäntymaan mukaan tämä tarkoittaa sitä, että mikäli yksittäisestä vaalitentistä olisi irrotettu materiaalia vaikka Kymenlaakson Radion alueelliseen uutislähetykseen, vastaava käsittely olisi periaatteessa pitänyt tehdä jokaiselle tentille. Lisäksi Mäntymaa muistuttaa, että kokeneet poliitikot olisivat voineet hyödyntää tätä lisänäkyvyyden mahdollisuutta taktikoimalla ja lausua haastattelussa joitakin mahdollisesti uutisiin päätyviä kommentteja. Mikäli nämä ongelmat voitaisiin tavalla tai toisella kiertää, vaalitenttihaastatteluja olisi mielestäni järkevää hyödyntää muissakin muodoissa kuin suorana lähetyksenä ja

internetistä jälkikäteen kuunneltavina äänitiedostoina. Tämän ehdotuksen perustan ennen kaikkea vaalitenttien eteen tehtyyn suureen työmäärään.

Kymenlaakson Radion vaalitenttikonseptissa on hyödynnetty, toimittajien ja poliitikkojen vuorovaikutuksen lisäksi, myös yleisökysymyksiä. Näitä oltaisiin voitu käsitellä vaaliteissa laajemminkin, nykyisen muutaman kysymyksen sijaan. Vaaliohjelmat pyrkivät kuitenkin kuulijoiden palvelemiseen ja mikäpä palvelisi heitä paremmin kuin suorat vastaukset heidän omiin kysymyksiinsä. Toimittajien roolina on tietysti rakentaa yleisökysymyksien ympärille rakenteellisesti ja sisällöllisesti toimiva radio-ohjelma.

8 ITSEARVIOINTI

Kymenlaakson Radion kevään 2011 vaalitenttiohjelmien konseptin analysointi osoittautui haastavaksi opinnäytetyön aiheeksi. Ammattilaistason tutkimuksessa aiheesta oltaisiin voitu saada esille varmasti vielä moninaisempia näkökulmia. Työtä tehdessäni sain kuitenkin ahaa-elämyksiä siitä, että se miten sisältö radion välityksellä yleisölle tarjotaan, ei ole suinkaan yhdentekevää.

En onnistunut löytämään täysin vastaavaa aiemmin tehtyä tutkimusta, jota olisin voinut hyödyntää suunnannäyttäjänä oman opinnäytteeni kohdalla. Tämä lisäsi haastavuutta entisestään. Mielestäni onnistuin kuitenkin nostamaan esille konseptuaalisesti tärkeitä asioita, asianmukaisella teoriapohjalla tuettuina. Uskon näin ollen löytäneeni vaalitenttiohjelmista sen mitä niistä on tällä asiantuntemuksella löydettävissä.

Lähdekirjallisuuden osalta turvauduin monesti aihetta laajemmassa kontekstissa käsitteleviin teoksiin. Yksityiskohtiin mentäessä minulla oli käytössäni itse teemahaastattelujen ja analyysien kautta hankkimani tieto. Koenkin itse suorittamani tiedonhankinnan olleen opinnäytetyön tekemisessä kaikkein antoisin osa, jossa oltiin lähimpänä konkretiaa ja arkitason tekemistä.

LÄHTEET

- Bell, A. & Garrett, P. 1998. *Approaches to Media Discourse*. United Kingdom: MPG Books Ltd.
- Fairclough, N. 2002. *Miten media puhuu*. Jyväskylä: Gummerus Oy.
- Franklin, B., Hamer, M., Hanna, M., Kinsey, M. & Richardson, J. 2005. *Key Concepts in Journalism Studies*. United Kingdom: Sage Publications Ltd.
- Gunter, B. 2000. *Media Research Methods*. London: Sage Publications Ltd.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1993. *Teemahaastattelu*. Helsinki: Gaudeamus.
- Huovila, T. 2005. *Toimittaja. Tiedon etsijä ja vaikuttaja*. Helsinki: WSOY.
- Kantola, A. & Mörä, T. 1998. *Journalismia! Journalismia?* Juva: WSOY.
- Koljonen, L. 2010. Miksi olen toimittaja? *Journalisti* 20/2010. Saatavissa: <http://www.journalistiliitto.fi/journalisti/lehti/2010/20/artikkelit/miksi-olen-toimittaja/> [viitattu 20.2.2011].
- Kunelius, R. 2003. *Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin*. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Laki Yleisradio Oy:stä. 29.8.2005/635.
- Luostarinen, H., Kivikuru, U.-M. & Ukkola, M. 1996. *Sopulisilppuri – Mediakritiikin näkökulmia*. Jyväskylä: Gummerus Oy.
- McNair, B. 2002. *Journalism and Democracy: Evaluation of Political Public Sphere*. London: Routledge.
- Metsämuuronen, J. 2006. *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä 2*. Vaajakoski: Gummerus Oy.

- Möra, T., Salovaara-Moring, I. & Valtonen, S. 2004. Mediatutkimuksen vaeltava teoria. Helsinki: Gaudeamus.
- Nordenstreng, K. & Wiio, O. A. 2000. Suomen mediamaisema. Vantaa: Dark Oy.
- Pernaa, V., Laaksovirta, T. & Lumme, P. 2007. Ensimmäinen ja neljäs valtiomahti. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Pietilä, V. 1997. Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä. Tampere: Vastapaino.
- Ruoho, I. & Torkkola, S. 2011. Journalismin tutkimus – Kansakunnasta kansalaisyhteiskuntaan. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos. Kurssimateriaali. Saatavissa: http://www.uta.fi/laitokset/tiedotus/opiskelu/kurssimateriaalit/klk10/TIEDP1_klk10/P1_4_2_10.pdf [viitattu 8.3.2011].
- Salminen, E. 2006. Mediavallan aika. Poliitikka tiedotusvälineissä Mauno Koivistosta Tarja Haloseen. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Yleisradio. YLEn strategia. Saatavissa: http://avoinyale.fi/www/fi/arvot_ja_strategia/ylen_strategia.php [viitattu 7.3.2011].